

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Dějiny soukromého práva Svéprávnost, zletilost a věkové hranice

(provází Ondřej Horák)

Témata a příprava

- **témata:**
 - dospělost, zletilost, věkové hranice
 - svéprávnost, emancipace
 - římskoprávní vlivy
- **příprava:**
 - uveďte věkovou(é) hranici(e), které hrají význam v soukromém právu některého cizího právního řádu (mimo Slovenska).

Právní způsobilost a věkové hranice

- ochrana i omezení
- **smysl:** ochrana **následek:** omezení
- provázanost veřejného a soukromého práva
- **otázka:** jak nastavit hranice?
- **historie:**
- provázanost fyzické a právní dospělosti
- stavovské rozdíly
- problematika poručenství
- vliv římského práva, romanizace práva

Inspirace

*„...forma byla recipována,
obsah její zůstal původní, starý.“*

ČÁDA, František. K recepci v českém právu.
(Pokus o souhrn novějších výsledků).
Právník, 1932, roč. 71, s. 56.

- článek o římskoprávních a kanonických vlivech v zemském právu, příklad zletilosti

- (1895-1975)
- právní historik
- 1926-50 prof. PF MU v Brně

Chápání (soukromého) práva ve středověku

/tendence, systém, významy termínů/

universalismus - partikularismus - romanizace - unifikace

- *ius publicum x ius privatum* (obecné x zvláštní, viz *Justiniana císaře ustanovenie a naučenie* z roku 1562)
- systém: právo obecné x zvláštní
- říšská perspektiva:
 - a) obecné - *ius commune, gemein Recht* (ŘP, KP, LP)
 - b) zvláštní (práva jednotlivých zemí)
- domácí perspektiva:
 - a) obecné (zemské, resp. šlechtické)
 - b) zvláštní (městské, církevní, horní, viniční atd.)

*„...forma byla recipována,
obsah její zůstal původní, starý.“*

ČÁDA, František. K recepci v českém právu.
(Pokus o souhrn novějších výsledků).
Právník, 1932, roč. 71, s. 56.

- článek o římskoprávních a kanonických vlivech v zemském právu, příklad zletilosti

- (1895-1975)
- právní historik
- 1926-50 prof. PF MU v Brně

Čádova inspirace?

V roce 1919 byla zákonem snížena zletilost z 24 na 21 let.

zpravodaj: vládní návrh byl v právním výboru přijat *„s takovou jednomyslností“*, že *„není třeba odůvodňovati jej ani historickými důvody, ani důvody srovnávací právovědy...“*

inspirace německým právem, Čáda pro 20 let z OZZ

„Všímajíce si dějin českého práva, poznáme právní přesvědčení lidu nejen v Čechách, ale i v ostatních zemích republiky a budeme se pak varovati ve svých zákonech podobných chyb jako v zákoně o snížení věku zletilosti. V tom tkví i význam právních dějin českých pro nynější zákonodárce: pokračováním v organickém vývoji vymýtíme ze svých zákonů cizí vlivy a vtiskneme jim osobitý národní ráz.“

ČÁDA, František. Glosa k zákonu o snížení věku zletilosti. *Všehrd*, 1919-1920, roč. 1, s. 21.

Rodinná inspirace

Hynek z Poděbrad
(1452-1492)

„ein schöne iunckfraw ... pey czwelff iaren alte“
mění na

Dekameron

„Jiná rozprávka
o dvou tovaryších“

Giovanni Boccaccia

(1313-1375)
„panenku ... v letech šestnácti“

Věkové hranice v římském právu

- *pubertas* (dospělost) - dívky 12 let, chlapci pohlavní dospělost (Sabiniáni) x 14 let (Prokuliáni a později Justinián)
- dva stupně (původně) - 1) *infantes* (děti) - do 7 let
- 2) *impuberes infantia maiores* (nedospělci) - mezi 7. a 14. rokem omezena způsobilost
- *aetas legitima* (zletilost) - do 25 let, zavedla až *lex Plaetoria* z 2. stol. př. n.l.

Věkové hranice v středověkém právu

- „léta spravedlivá“ nebo jen „léta“
- sirotci, později pro vystoupení z nedílu
- zemské právo - fyzická (pohlavní) vyspělost
- městské právo - římskoprávní vlivy
- Právní kniha písaře Jana (14. stol.) - chlapci 14, dívky 12 let
- Koldín *Práva městská* (1579) - chlapci 18, dívky 15 let

České zemské právo 15./16. stol. Všehrd *Knihy devatery*

„Léta přirozená v zemi české ne vedlé jistého počtu let, ale vedlé dokonalosti přirozenie se čtú: Na mužském pohlaví, když se brada spe aneb když lóno chlupatí... A na ženském pohlaví, když se prsy pučie a nadýmají. Ale že ne vždycky to zřetedlné poznáno býti móż a zvláště skrze hleděnie z daleka, opatřeno jest v právě zemském od starých, aby mohlo skrze dotčenie srozumieno býti súkromie z blízka, a to beze všie hanby toho, komuž se léta ohledují...“

Všehrd *Knihy devatery...*

„Ale toto po přirození let spravedlivých vyhledání žádného zklamati nemůže; neb se děje netoliko viděním, ale i dotčením; ale ono, kteréž se po počtu let zachovává, všecko na slyšení samém záleží; neb chtěie, aby děvečka každá ve dvanácti letech a pacholík ve čtrnácti léta spravedlivá měl.“

„Z té příčiny nejspravedlivějšíe let přirozených nalezení jest po ohledání přirození, tak jakž se v Čechách v právu zemském léta přirozená vážíe a za starých jsú se i jinde též vážíla, dokudž toho Justinianus nesložil ...“

Moravské zemské právo 15./16. stol. Ctibor Tovačovský z Cimburka *Kniha Tovačovská*

- kritika zastaralého a do značné míry zneuctujícímu zvyku ohledání, odlišné podle jednotlivých stavů
- *„Ale aby ten posměch sňat byl, léta pacholík panský má v 16. letech, děvečka šlechtična v 14., zemanský pacholík v 17. a děvečka v 15., sedlský pacholík v 18. a děvečka v 16., ale najpodobněji dokudž za muž nejde s radú přátelskú... A také jest slušnější těch let míra než takové ohledávání.“*
- 14/16, 15/17, 16/18

Další vývoj (v zemském) právu v 16.-18. století

- **české zemské zřízení (1549) 20 let**
- **usnesení olomouckého sněmu (1574) - sjednocení zletilosti v českých zemích u sirotků (bez ohledu na pohlaví) na 20 let**
- **obnovené ZZ (Čechy 1627, Morava 1628) - u mužů 20 let, u dívek sníženo na 15 let**
- **reskript Marie Terezie (1753) - 24 let pro všechny stavy v dědičných zemích**

Vývoj do pol. 20. století *ABGB/OZO (1811)*

- tři věkové stupně, obdobně jako ŘP, nezohledňuje však otázku pohlaví
- děti do 7 let - úplně nezpůsobilí k právním činům
- nedospělí do 14-ti let - mohli pouze nabývat, nemohli se ovšem platně zavazovat ani zcizovat, byli nezpůsobilí uzavřít manželství a nemohli učinit poslední pořízení
- nezletilci do 24 let (1919 sníženo na 21 let, návaznost na AVP do obecních zastupitelstev 1919)

Vývoj od pol. 20. století OZ 1950 a 1964

- 1949 zletilost snížena na 18 let, návaznost na AVP v Ústavě 1948
- OZ 1950 (§ 9-12) - rozlišování věkových hranic (6, 15 a 18 let) a s tím spojených režimů
- OZ 1964 (§ 8-9) - pouze zletilost, rozsah způsobilosti nezletilců se váže na jejich rozumovou a volní vyspělost odpovídající věku
- OZ 2012 (§ 30nn.) - obdobně, rozlišuje zletilost a svéprávnost

Prohlášení za zletilého/svéprávného

- ŘP - *emancipatio* (propuštění z otcovské moci); *venia aetatis* (prominutí let) (císařem) na stálo - od 3. stol. n. l.
- ZP - dání let (králem) - buď pro určité jednání (častější) nebo na stálo
- OZO 1811 (§ 174 - zánik otcovské moci, § 252 - skončení poručenství) - 20 let (1919 na 18 let)
- OZ 1950 a 1964 - vypustil, před zletilostí pouze (a nově) uzavřením sňatku (16 let)
- OZ 2012 (§ 36) - obnovena emancipace - přiznání svéprávnosti (16 let)

Shrnutí

- ochrana i omezení
- provázanost fyzické a právní dospělosti
- rozdíly pohlaví a stavu
- vliv římského práva, romanizace práva
- provázanost veřejného a soukromého práva

Děkujeme za pozornost 😊